

УДК 378.881.161

**РЕАЛИЗАЦИЯ ТЕХНОЛОГИИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

Приходько А.М.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

У статті подано опис експериментальної роботи щодо реалізації на практиці технології формування професійно-комунікативної компетентності іноземних студентів у вищих технічних навчальних закладах. Показано, що формувальний етап педагогічного експерименту було спрямовано на реалізацію пропедевтичного, мотиваційно-ціннісного, когнітивно-діяльнісного та оцінно-корекційного етапів технології, яка дозволила оптимізувати та інтенсифікувати процес формування зазначеної компетентності відповідно до стандартів галузевої освіти. Встановлено, що результати після експериментального зрізу стосовно рівня сформованості професійно-комунікативної компетентності іноземних студентів вищих технічних навчальних закладів свідчать про ефективність розробленої технології.

Ключові слова: технологія, професійно-комунікативна компетентність, іноземні студенти, вищий технічний навчальний заклад.

**РЕАЛИЗАЦИЯ ТЕХНОЛОГИИ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-
КОМУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ В
ВЫСШИХ ТЕХНИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ**

Приходько А.М.

Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет

В статье подано описание экспериментальной работы относительно реализации на практике технологии формирования профессионально-коммуникативной компетентности иностранных студентов в высших технических учебных заведениях. Указано, что формирующий этап педагогического эксперимента был направлен на реализацию пропедевтического, мотивационно-ценностного, когнитивно-деятельностного и оценно-коррекционного этапов технологии, которая позволила оптимизировать и интенсифицировать процесс формирования указанной компетентности согласно стандартам отраслевого образования. Установлено, что результаты после экспериментального среза свидетельствуют об эффективности применяемой технологии. Ключевые слова: технология, профессионально-коммуникативная компетентность, иностранные студенты, высшее техническое учебное заведение.

IMPLEMENTATION OF TECHNOLOGY OF FORMATION OF PROFESSIONAL AND COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FOREIGN STUDENTS IN HIGHER TECHNICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Prykhodko A.M.

Kharkiv National Automobile and Highway University

The article describes the experimental work on the implementation in practice of the technology of forming the professional and communicative competence of foreign students in higher technical educational institutions. In accordance with the purpose of the article the peculiarities of the process of formation of the professional and communicative competence of foreign students in higher technical educational institutions are determined, the content of the activity of teachers and students at each stage of the introduced technology is revealed, an analysis of the dynamics of indicators of levels of formation of professional and communicative competence in foreign students of higher technical educational institutions of experimental and the control group. It is noted that the process of formation of the professional and communicative competence of foreign students in higher technical educational institutions has its own peculiarities, it is a rather complex phenomenon that manifests itself in the optimal combination of subjective (the basic communication level of a foreign student, motivation, national-cultural aspect, peculiarities of cognitive Styles of foreign students, the presence of personal communicative qualities, multicultural competence of teachers, etc.) and objective (contextual teaching, theorems Iko-methodical preparation of teachers for the process of formation of professional and communicative competence, application of active, interactive teaching methods and information and communication technologies for optimization and intensification of the mentioned process, making adapted textbooks and manuals, thematic dictionaries, etc.). It is noted that in the research the indicated technology appears as a system of interrelated elements: social order, goals, tasks, scientific approaches and principles, stages, structural and functional components, forms, methods, means, result, as well as criteria and indicators of the formation levels of the indicated Competence. It was shown that the forming stage of the pedagogical experiment was aimed at the realization of propaedeutic, motivational-value, cognitive-activity and evaluation and correction stages of the technology, which allowed to optimize and intensify the process of formation of the indicated competence in accordance with the standards of branch education. In order to obtain probable data on the progress of the molding stage of the experiment, at all its stages, the observation of communicative activities of foreign students, questionnaires, testing and individual conversations was conducted. The analysis of the results of the forming stage of the experiment shows that the introduction of the developed technology of forming the professional and communicative

competence of foreign students in higher technical educational institutions contributed to the quantitative and qualitative growth of this level of competence for all the selected components.

Key words: technology, professional and communicative competence, foreign students, higher technical educational institution.

Постановка проблеми. Розширення міжнародних, культурних зв'язків України з іншими країнами, входження її до світового співтовариства, інтернаціоналізація освіти, зростання експорту українських освітніх послуг сприяє збільшенню контингенту іноземних студентів у вітчизняних вищих навчальних закладах, зокрема технічних. У цьому контексті перед викладачами вищих технічних навчальних закладів постає відповідальне завдання – забезпечити високопрофесійну підготовку іноземних фахівців технічного профілю, здатних стати конкурентоспроможними на ринку праці. Фахова підготовка іноземних студентів у вищих технічних навчальних закладах не може бути успішною без сформованої в них професійно-комунікативної компетентності як основи повноцінної навчально-професійної та професійної самореалізації особистості; здійснення безпосередньої та опосередкованої комунікації з провідними фахівцями технічного профілю європейського та світового співтовариства. У зв'язку з вищезазначеним виникає потреба у модернізації професійної та мовної підготовки іноземних студентів технічних вишів через розширення інваріантності та варіативності змісту комунікативної й комунікативно-технологічної підготовки, використання у навчальному процесі інтерактивних та інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують активне включення іноземних студентів у професійну комунікацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців технічного профілю репрезентовано у працях К. Балабанової, Т. Бутенко, Н. Мамонтової, І. Новгородцевої, О. Сунцової, І. Таможської, К. Фадєєвої та ін. Науковцями розглядалися питання формування комунікативної компетентності майбутніх студентів-іноземців у допрофесійній підготовці (Т. Дементьєва, О. Коротун), професійних мовленнєвих умінь у студентів іноземного походження засобами комплексних дидактичних ігор (В. Коломієць); визначено педагогічні умови спілкування з іноземними студентами в процесі навчання (О. Тетянченко), активізації мовленнєвої діяльності іноземних студентів засобами гри у процесі мовної підготовки (О. Жигло), підготовки іноземних студентів вищих навчальних закладів технічного профілю до вивчення професійної лексики (О. Палка); визначено особливості формування комунікативних якостей іноземних студентів у процесі навчальної діяльності (І. Аль-Шабуль); досліджено вплив сформованості мовленнєвих умінь на готовність студентів-іноземців до навчання у вищих навчальних закладах України (І. Сладких) тощо. Водночас

проблема формування професійно- комунікативної компетентності іноземних студентів у вищих технічних навчальних закладах (ВТНЗ) не піддавалася спеціальному вивченню в педагогічних дослідженнях.

Розроблена нами технологія формування професійно-комунікативної компетентності іноземних студентів у ВТНЗ є спробою вирішення вказаної проблеми. Ефективність цієї технології була перевірена експериментально.

Формулювання мети статті. Мета статті – здійснити опис експериментальної роботи щодо реалізації на практиці технології формування професійно-комунікативної компетентності іноземних студентів у ВТНЗ.

З огляду на поставлену мету ми виділяємо **завдання**: визначити особливості процесу формування професійно-комунікативної компетентності іноземних студентів у ВТНЗ, розкрити зміст діяльності викладачів та студентів на кожному етапі впровадженої технології, здійснити аналіз динаміки показників рівнів сформованості професійно-комунікативної компетентності в іноземних студентів ВТНЗ експериментальної та контрольної групи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зазначимо, що процес формування професійно- комунікативної компетентності іноземних студентів у ВТНЗ має свої особливості, є досить складним комплексним явищем, яке виявляється в оптимальному поєднанні суб'єктивних (базовий комунікаційний рівень іноземного студента, вмотивованість, національно- культурний аспект, особливості когнітивних стилів іноземних студентів, наявність особистісних комунікативних якостей, полікультурна компетентність викладачів тощо) та об'єктивних (контекстне навчання, теоретико-методична підготовка викладачів до процесу формування професійно-комунікативної компетентності, застосування активних, інтерактивних методів навчання та інформаційно-комунікаційних технологій для оптимізації та інтенсифікації зазначеного процесу, укладання адаптованих підручників та посібників, тематичних словників тощо) чинників [3, с. 201]. При розробленні технології формування професійно-комунікативної компетентності іноземних студентів у ВТНЗ ми виходили з того, що вона у першу чергу повинна відображати кваліфікаційні вимоги, що пред'являються суспільством до сучасного інженера [6], держстандартів, тому у дослідженні вказана технологія постає як система взаємопов'язаних елементів: соціального замовлення, мети, завдань, наукових підходів і принципів, етапів, структурних та функціональних компонентів, форм, методів, засобів, результату, а також критеріїв та показників рівнів сформованості вказаної компетентності. Формувальний етап педагогічного експерименту було спрямовано на реалізацію пропедевтичного, мотиваційно-ціннісного, когнітивно-діяльнісного та оцінно-корекційного етапів технології формування професійно-комунікативної компетентності іноземних

студентів у ВТНЗ [5], яка дозволила оптимізувати та інтенсифікувати процес формування зазначеної компетентності відповідно до стандартів галузевої освіти. Для кожного з етапів визначалися мета, завдання та навчально-методичний інструментарій.

Перевірка ефективності впровадження технології відбувалася шляхом зіставлення результатів анкетування експериментальної (105 студентів) та контрольної груп (106 студентів) щодо сформованості виділених нами у ході дослідження мотиваційно-ціннісного, когнітивно-діяльнісного, особистісного, рефлексивного та технологічного компонентів професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців технічного профілю [4]. Зауважимо, що експериментальна група працювала за програмою, якою передбачалося запровадження розробленої технології у процес фахової та мовної підготовки іноземних студентів, а також під час проходження навчальної та навчально-виробничої практик. У контрольній групі фахова підготовка іноземних студентів відбувалася без забезпечення спеціальної спрямованості на формування професійно-комунікативної компетентності.

Відповідно до завдань пропедевтичного етапу технології відбувалася теоретико-методична підготовка викладачів до процесу формування професійно-комунікативної компетентності іноземних студентів шляхом організації широкої роз'яснювальної роботи (співбесіди, науково-методичні семінари, конференції, вебінари, наради тощо), створено методичні рекомендації для викладачів щодо методів, форм, прийомів та засобів формування професійно-комунікативної компетентності іноземних студентів у ВТНЗ, програму факультативного курсу для іноземних студентів «Інженерна комунікація» та відповідний дистанційний курс; оновлено зміст дисциплін «Психологія», «Вступ до фаху», «Менеджмент» та «Інформатика», розроблено систему моніторингу ефективності реалізації технології (тестування з мовної підготовки за видами мовленнєвої діяльності в кінці кожного курсу, анкетування, аналіз усних відповідей іноземних студентів на практичних заняттях, захисті курсових та дипломних робіт, виступах на конференціях тощо).

Реалізацію мотиваційно-орієнтаційного етапу забезпечено: шляхом проведення мотиваційного тренінгу на практичних заняттях із курсу «Психологія»; залучення студентів до позааудиторної діяльності, участі у науково-практичних конференціях, тематичних заходах, організації тематичної школи, яка функціонувала у канікулярний час; використання у навчальному процесі інформаційно-комунікаційних технологій, проведення очних та віртуальних екскурсій на виробництво тощо. Когнітивно-діяльнісний етап було орієнтовано на формування когнітивно-діяльнісного, особистісного та технологічного компонентів професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців технічного профілю.

Знайомство студентів I курсу з інженерним тезаурусом забезпечувалося завдяки опрацюванню на практичних заняттях словника загальнотехнічної лексики для іноземних студентів.

Оскільки аудіювання є рецептивним видом мовленнєвої діяльності, то для студентів I курсу було створено комп'ютерну програму «Студент-ТК» з навчання аудіювання лекцій зі спеціальності та розроблено цикл занять із відповідної тематики.

За результатами експериментального дослідження відзначено ефективність використання активних (ситуативних, ділових та організаційно-діяльнісних ігор) та інтерактивних технологій навчання (дискусії, роботи в парах, групах, «мозковий штурм» та ін.), а також інформаційно-комунікаційних технологій (дистанційного курсу, навчального блогу, відеоконференції, електронної пошти; соціальних та файлообмінних мереж (документи Google) тощо.

На рівні квазіпрофесійної діяльності широко застосовувалися ділові ігри («Нарада», «Презентація конструкторського виробу», «Ділові перемовини», форуми «Інженер ХХІ століття», «Технології майбутнього») та організаційно-діяльнісні ігри («Розробка пакета програм реорганізації складського комплексу» та ін.). Для забезпечення активності включення іноземних студентів у професійну комунікацію на I і II курсах професійної підготовки запроваджувалися міні-дискусії із застосуванням мовленнєвих кліше.

Факультативний дистанційний курс «Інженерна комунікація» було спрямовано на засвоєння знань про особливості інженерної комунікації, культуру ділового мовлення, вербальні та невербальні засоби спілкування тощо.

Застосування викладачами усього комунікативного потенціалу навчального блогу з метою удосконалення професійної підготовки іноземних студентів сприяло формуванню в них умінь електронної комунікації (проведення ділового листування, презентацій, перемовин та ін.) та комунікативних якостей (комунікабельність, ініціативність, толерантність та ін.).

Зручним засобом формування професійно-комунікативної компетентності іноземних студентів виявилася відеоконференція, що використовувалася для проведення дискусій, обговорення проблемних питань, короткої звітності про виконану роботу, надання групових та індивідуальних консультацій як доповнення до очної системи навчання (синхронні уроки-проекти, заочні науково-практичні конференції, круглі столи, віртуальні екскурсії на виробництво, демонстрація та обговорення дослідів тощо).

На етапі проведення студентами науково-дослідної роботи та проходження навчальної та виробничої практик набувало актуальності наставництво керівників, педагогічна підтримка, постійна взаємодія, консультації (очні, заочні за допомогою засобів синхронної та асинхронної комунікації), написання звітів, в результаті чого іноземні

студенти вчилися усвідомлювати рівень власної професійної та професійно-комунікативної підготовки.

Ефективним щодо вирішення завдань оцінно-корекційного етапу розробленої технології виявився комунікативний тренінг, який реалізувався на заняттях із дисципліни «Психологія» для стимулювання до активної комунікативної діяльності студентів-інтровертів та формування у студентів-екстравертів адекватної самооцінки, володіння способами вирішення конфліктних ситуацій тощо.

Динаміку рівнів сформованості професійно-комунікативної компетентності в іноземних студентів експериментальної та контрольної груп за результатами дослідження наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка показників рівнів сформованості професійно-комунікативної компетентності в іноземних студентів експериментальної та контрольної груп (% до загальної кількості)

Рівень	КГ (106 осіб)				ЕГ (105 осіб)			
	Етап експерименту							
	Констатувальний		Контрольний		Констатувальний		Контрольний	
	К	%	К	%	К	%	К	%
Високий	14	13,2	18	17,0	12	11,4	25	23,8
Достатній	38	35,8	44	41,5	38	36,2	52	49,5
Низький	54	51,0	44	41,5	55	52,4	28	26,7

Аналіз динаміки рівнів сформованості професійно-комунікативної компетентності іноземних студентів свідчить про те, що кількість студентів ЕГ, які мають високий рівень сформованості професійно-комунікативної компетентності, збільшилася з 11,4 до 23,8 %, тоді як у КГ зміни значно менші (з 13,2 до 17,0 %). Суттєві зміни в ЕГ відбулися за рахунок переходу студентів із низького та достатнього рівнів на більш високий рівень.

Достовірність отриманих результатів перевірялася за допомогою методів математичної статистики [1, 2]. З метою отримання вірогідних даних про хід формувального етапу експерименту на всіх його етапах проводилося спостереження за комунікативною діяльністю іноземних студентів, анкетування, тестування та індивідуальні бесіди **Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі.** Таким чином, на підставі аналізу проблеми дослідження та узагальнення його результатів, можемо стверджувати, що кількісні результати математичних обчислень підтвердили ефективність форм, методів і способів їх інтеграції у фахову та мовну

підготовку іноземних студентів ВТНЗ, а відтак і ефективність застосування розробленої технології.

Перспективними напрямками подальших досліджень вважаємо аналіз стану розроблення методичних рекомендацій та посібників для викладачів, які здійснюють фахову та мовну підготовку іноземних студентів відповідно до процесу формування професійно-комунікативної компетентності іноземних студентів, що передбачатимуть реалізацію етапів розробленої технології, оптимальне поєднання навчальної, квазіпрофесійної та навчально-професійної комунікативної діяльності, здатної забезпечити ефективну комунікацію майбутніх фахівців технічного профілю з числа іноземних громадян у процесі фахової підготовки, професійного зростання та в умовах міжкультурної взаємодії.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. — К.; Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2010. — 308 с.
2. Климчук В. О. До проблеми використання t-критерію Стьюдента у психології / Климчук В. О. // Практична психологія та соціальна робота. — 2010. — № 6. — С. 21–28.
3. Приходько А. М. Особливості формування професійно-комунікативної компетентності іноземних студентів у вищих технічних навчальних закладах / А. М. Приходько // Педагогіка та психологія : збірник наукових праць / за загальною редакцією академіка І. Ф. Прокопенка, проф. С. Т. Золотухіної. — Х. : «Смугаста типографія», 2015. — Вип. 51. — 283 с. — С. 201-210.
4. Приходько А. М. Структура професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців технічного профілю / А. М. Приходько // Освітній простір. Глобальні, регіональні та інформаційні аспекти : науково-методичний журнал. — Вип. 18. — Чернівці : Наші книги, 2014. — 172 с. — С. 69-72.
5. Приходько А. М. Технологія формування професійно-комунікативної компетентності іноземних студентів вищих технічних навчальних закладів / А. М. Приходько // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології / Збірник наукових праць Херсонського національного технічного університету . — Вип. 1 (12). — Херсон : Грін Д. С., 2015. — Т. 2. — 118 с. — С. 90-93.
6. The European Qualifications Framework for Lifelong Learning (EQF). [Електронний ресурс] — Режим доступу : http://ec.europa.eu/dgs/education_culture.